

УДК 81'373.21:821.161.1 – 1"/960"

БРАЇЛКО ЮЛІЯ

(Полтава)

КОНФЕСІЙНІ МІФОТОПОНІМИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗНОСТІ В ПОЕЗІЇ УКРАЇНСЬКИХ ШІСТДЕСЯТНИКІВ

Ключові слова: міфотопонім, онім, лексема, семантика, сема, експресивність.

Конфесійні міфотопоніми, що позначають надзвичайно значущі для українського світобачення концепти, широко використовуються в поетичних творах, реалізація їхнього семантико-стилістичного потенціалу є, як правило, наслідком ґрунтовного художнього осмислення надзвичайно багатой культурної інформації, що становить собою складну систему теологічних трактувань, апокрифічних та народноміфологічних уявлень, літературних інтерпретацій тощо. Не є винятком творчість поетів-шістдесятників, котрі розгорнуто синтезували міфотопонімні поняттєві нюанси, наклавши на них власне авторське моделювання картини світу.

Разом з іншими конфесійними лексемами, ужитими в контексті, міфотопоніми можуть ставати своєрідними показниками атеїстичних поглядів ліричного об'єкта чи суб'єкта, при цьому в значеннєвій структурі пропріальних одиниць на перший план виходять якраз ті семи, що втілюють теологічний зміст, наприклад: «*Ти зрозумів: / Якщо нема / Ні Бога, ні душі, ні раю, / То правда чи брехня – дарма: / Все вкупі з нами помирає*»; «*Відкину Бога, пекло, рай, / Та не відкину шлях до правди*» (М.Руденко). Проте велика кількість поетичних випадків використання таких конфесійних онімів тяжіє до концентрації смислових характеристик у галузі релігійного світовідчуття. Іноді ці лексичні одиниці можуть відсилати до біблійних сюжетів чи мотивів, пов'язаних з референтами власного імені («*Якось вони, як вичерпали сили, / Згадавши, мабуть, випадок в раю, / В еретикову камеру впустили / Підкуплену спокусницю-змійу*» (І.Гнатюк); «*Та хоч отцям до раю, як верблюдам, / Крізь вушко голки входить, / але / Вони не переймаються тим чудом...*» (І.Гнатюк); «*...а коли дерево останнє / і рілля що сіємо в неї / остання / то возрадуймося-бо: / «НЕ ЇЖТЕ З УСЯКОГО ДЕРЕВА РАЮ»*» (С.Сапеляк); «*Зубами скреготіли духи зла. / Карались грішники в німому пеклі*» (М.Руденко) [пор. «...буде там плач і скрегіт зубів» (Мт., 13, 41)]. Ця культурна інформація інколи стає основою образних асоціацій: «*не можу вичерпати себе / бездонну як світло / як білий отвір у вічність / і сльоза твоя без дна / і без дна твій усміх / незміряна ласка / від долоні / яка зірвала яблуко в раю / і до тієї / що буде пестити моїх / білоголових онуків...*» (І.Калинець).

Художні освоєння аналізованих конфесійних онімів найчастіше полягають в осмисленні чи переосмисленні їх суто топонімних характеристик. Так, згідно з біблійною та апокрифічною традиціями, опис референта лексеми *рай* іде за 3 лініями:

«Рай як сад; Рай як місто; Рай як небеса» [3, с. 454]. Дримоніму сему має також синонімічний їй іменник *Едем*. У поетичному мовленні засвідчено перший і третій випадки актуалізації топонімних сем (рай – сад, рай – небеса) у цих власних назвах. Наприклад: 1. «*О як ти ще від нас далеко, / Едему заповітний сад!*» (М.Руденко); «*Цей сад – як рай!*» (І.Гнатюк); 2. «*А я собі з висот безкраїх / Земні околи озирну / Й, побувши мить в небеснім раї, / Вернусь у віхолу земну*» (М.Самійленко); «*І я побачив безбережну вись – / Величну й звабну панораму раю*» (М.Руденко); «*Тіло зневаживши тлінне, / Рай занебесний вподоба – / І упаде на коліна, / І набиватиме лоба*» (М.Руденко).

З народноміфологічними уявленнями пов'язане територіальне віднесення пекла в надра Землі, і семи 'глибина', 'низ' у поетичних варіаціях відповідного міфотопоніма часто стають головними: «*Десь дія проектується із надр, / Що пеклом зветься – / Бий їх сила Божжа...*» (М.Руденко); «*Височінь це небесна? Чи пекла глибін?*» (В.Стус); «*Життя – повище зір, життя – пониже пекла, / свій простір пристрасті шаленством розгородь*» (В.Стус).

Поетично-образні трансформації цих лексичних одиниць значно розширюють коло їхніх просторових сем – як макро-, так і мікротопонімних, причому актуальним для художнього мовлення є й первинне, і вторинні узуальні значення міфотопонімів. У такому випадку доміантними в їхній значеннєвій структурі стають емотивні семи ('щастя', 'блаженство', 'насолода', 'краса' (у семемі *рай*), 'мука', 'жах' тощо (у семемі *пекло*)).

Нові макротопонімні ознаки аналізовані власні назви виявляють у зіставленнях чи уподібненнях їхніх референтів до всього світу, окремих частин Всесвіту, Землі чи її великих територій, наприклад: «*Світе наш, / Божий раю / під сонячною габою!...*» (М.Самійленко); «*Буде раєм цілий світ*» (В.Сіренко); «*...цей буремний, заметільний / світ обернувся нам на рай*» (В.Стус); «*Світ – не пекло й не рай, – / Ширпотреб / У болотній мокрозі*» (І.Світличний); «*Світ – / неначе вим'яте колосся / І Земля із краю в край – / Не рай!...*» (М.Руденко); «*Я їм про Землю все розповідав – / Вони дивилися на мене співчутливо / І радили туди не повертатись, / А жити з ними в їхньому раю*» (М.Адаменко); «*На землях тих, які вважають раєм, / Прийти у світ чомусь не здужав ти*» (М.Руденко); «*На світі різні є країни, / такі є землі – просто рай*» (В.Сіренко); «*Не знаю, як любов до України / в імперськім пеклі люди зберегли, / і слово, що серця нам зогріває, / не кинули Валуєву до ніг*» (В.Сіренко); «*Тільки й вибору – Цур або Пек, / тільки й раю того, що в Сибєрії!...*» (М.Данько). Об'єкти, з якими в поетичних текстах співвідносяться міфотопоніми, можуть мати й менші територіальні межі («*Безсмертну душу із моєї згоди / В них [світловодах. – Ю.Б.] постелить – / в стомовному раю*» (М.Руденко); «*Зберем кривавий урожай. / А рай – ген, у фортеці!*» (М.Данько)) аж до наймінімальніших («*Сей дім – як рай: ні суєти, / Ні світового безголов'я...*» (І.Гнатюк); «*Тепер старі костюми приміряй, / Удосконалюй кабінетний рай*» (М.Руденко); «*Я не прагну прожити щасливим – / тим щасливим, що гроші збирає, / Що радіє не грозам і зливам, / А сліпому кімнатному раю*» (М.Руденко); «*Тут табірна душа – / Кухонна кочегарка. / Для когось пекло, / А для мене рай*» (М.Руденко)). Іноді такі лексичні одиниці у поетичних текстах передають невизначені або нечітко визначені просторові межі: «*Ти хочеш раю – / Такого краю, / Де мудрі всі?*» (М.Руденко); «*Можливо, тут, у цім земнім раю, / Ще не гніздиться зло в людськім / корінні*» (М.Руденко).

Часто значення міфотопоніма проектується на інший територіальний об'єкт з антифразисною метою. Такий прийом антонімічної іронії застосовується, зокрема, до

іменника *рай*, як-от: «*Комі краю, мій трирічний **раю!** / Раю – й ні. Та легша все ж пора*» (М.Осадчий); «*Грати і грати, і грати – / наш реклямований **рай***» (В.Рафальський); «*Європи тирло, души аутодафе, / лабораторіє безсердних думань, / отаро безголо-ва, чи не ти, / о вітчизно моя, за муку стала / уярмленим сином? Проклятий **рай**, / сплюндрована долино відволондань / і самострат, кастрована черга / безбатченків-синів, батьків бездітних, / онуків, що ступають в темінь прірв» (В.Стус). Це слово може набувати невластивих йому пейоративно-оцінних конотацій і при збереженні первісно-релігійних географічних ознак – за допомогою широких епітетних характеристик, виражених, головним чином, індивідуально-авторськими новаціями: «*То ж – в неба провалля, в бездоння, бездолий / нагірний, невірний, западистий **рай**, / всебідий, всегнівний, всещедрий, всекволий*» (В.Стус).*

У поетичній мові шістдесятників зафіксовано випадки, коли в семантичній структурі конфесійних міфотопонімів ядерної позиції набувають периферійні значеннєві елементи 'кінцева точка руху' чи 'відправна точка руху'. Інтерпретація лексичних одиниць у такому ракурсі стає певною вказівкою на реальність, достовірність об'єктів, що вони позначають, наприклад: «*І покликавши Бога за свідка / В цей обжитий русалками край, / Нам pomoже столітня сусідка / Найкоротшу дорогу у **рай**...*» (М.Руденко); «*В матері таке обличчя, – / підеш в **пекло**, як покличе*» (М.Руденко); «*Хай шлях – до **раю**, **пекла** чи полону – / усе пройди і винести зумій*» (В.Стус); «*Криві серця і погуки страстей / аж порскають, коли стає Антей / і вже ось-ось весь небокрай посовгне, / от-от напасник той гіперборей, / як у журбі вся суша одвологне / від **раю** до пекельних емпірей*» (В.Стус); «*Світу – півдня і півночі. / І – половина життя. / Час опочити, пророче: / більше нема вороття / в **пекло**?*» (В.Стус); «*І тут, як Фенікс, що зродився з пеплу, / мені душа вертається із **пекла***» (В.Стус). Ці ж семи стають актуальними й при авторському переосмисленні сутності референтів міфотопонімних одиниць, що виявляється головним чином в постциклі сприйняття тексту: «*Бог-зна якою живши баландою, / Чорт-зна з якою здибавишсь бідною, / Ми всі потроху кочували в **рай**...*» (В.Боровий); «*Щоб не хотілося їсти й пити – / слухайте лекції, популярні кінофільми, / як ви житимете щасливо, / коли доправитесь **небесного царства***» (В.Стус); «*...Благодійнику наш, / кому хочеться тікати з **раю**, – / загукали ми в одне горло, / вдивляючись в очі під кокардою, / схожі на дві крапельки ртуті*» (В.Стус). Ядерна актуалізація семи 'відправна точка руху' часто відбувається під час звернення поетів до відомих біблійних мотивів вигнання з раю чи їхньої інтерпретації в апокрифічних сюжетах, на зразок: «*Я, наче грішник, вигнаний із **раю**, / В тяжкій розпуці їм себе їдма*» (І.Гнатюк); «*...я не належу до тих / що голосним мечем виганяють із **раю**...*» (І.Калинець); «*...спляють у багаттях щоб упізнавати ще / довго покинений **рай**...*» (І.Калинець); «*Ти, як шитшина, вигнана із **раю**, / Горши своєю мужністю мені*» (І.Калинець).

У поетичній мовотворчості виявляються також внутрішні мікротопонімні ознаки досліджуваних онімів, що теж приводить до зближення ірреального простору з реальним, наприклад: «*В провалля дорога. / Середина **пекла**. Розбіглись кінці, / між ними протискайся*» (В.Стус); «*Ачи маячною / біла збіліла ява: немає тобі / ані на небі ні в **пеклі** дороги, щоб нею / стати і жити і сіяти [час] на горбі*» (В.Стус). Цікавим поетичним випадком є вторинний, так би мовити, обернений вияв мікротопонімних рис у лексеми *пекло* при її індивідуально-метафоричному вживанні на позначення

колимської траси, яке виявляється вже в проспекції – у заголовку вірша: «*Ти біла і чорна, / ти **пекло** і смерть, / у всій лиховісній зав'язі / скрадаєшся вгору, летиш шкереберть / у світ на циганському прузі*» (В.Стус).

Важливою для українських поетів-шістдесятників є також культурна інформація, накопичена міфотопонімами у процесі світового літературного вжитку. Це стосується переважно пропріальної лексеми *пекло*, що в художньому мовленні аналізованого періоду нерідко реалізується алюзивно, разом з іншими компонентами цього стилістичного прийому звертаючи увагу читача на «Божественну комедію» А. Данте, як-от: «*Невже Петрарка – Вас любив, / І Вас – шукав у **пеклі** Дант?..*» (В.Боровий); «*Ота, з голосами, / отара заціпить верші, / й почнеться те саме – / **пекло** Дантове перевершить!*» (М.Самійленко); «*Стою, ніби Дант у **пеклі**, / стою – непорушна скеля*» (І.Світличний); «*В лагерній сваволі я всі кола / Дантового **пекла** перейшов...*» (І.Гнатюк); «*В дружини від чогось заплакані очі, / В зіницях згустилась жагуча імла, – / Немов би ця жінка безсонної ночі / У муках крізь дантове **пекло** пройшла*» (М.Руденко). У подібних випадках емоційне навантаження ірреальної власної назви може значно підвищуватися за рахунок індивідуально-авторського кількісного збільшення окремої характеристики позначуваного онімом об'єкта: «*Я десять кіл у **пеклі** перейшов...*» (І.Гнатюк).

Серед інших стилістичних засобів інтерпретації міфотопонімів заслуговують на увагу випадки функціонування їх у складі евфемізмів, якими замінюється слово *вмирати*, наприклад: «*Ну так собі, дідок якийсь, – / Пора б уже і в **рай***» (В.Рафальський); «*Пицять піддослідні кролі / В передчутті святого **раю**, / А дослідям немає краю!*» (І.Світличний).

У художніх текстах наявні й численні приклади поетичного осмислення та переосмислення емоційно-оцінних конотативних значень, на які багаті міфотопонімні конфесійні одиниці. Так, їхня семантика може проектуватися на становище чи дії певної людської спільноти (іноді – окремого індивідуума), висуваючи на перший план різнопланові поняття, наприклад: «*Втискалась Руська / тихо і непевно / на прагнений видовища майдан, / в строкате радістю і гнівом / **пекло**...*» (І.Калинець); «*Зобразити **пекло** шахтарське / Безсилі полотна і рими*» (М.Руденко); «*...Крізь призму голоду – усе! / У запереченні лиш сенс! / Та не душа тому виною, / А **пекло** те, в якому зріс*» (М.Данько); «*Заки не пізно ще, заки / хоругви в сонці не поблекли, / заваримо ляхові **пекло!***» (Ір.Калинець); «*Вир боротьби, бої, звитяги / І чорнім **пеклом** Солоничя*» (З.Красівський).

Міфотопоніми вживаються також на позначення внутрішнього світу окремої людини: «*Вона [дівчина. – Ю.Б.] не жде чудес і не шукає раю, / Бо незбагнений **рай** живе у ній самій*» (М.Руденко); «*То ти свята для мене, то повія, – / І ціле **пекло** я в собі ношу*» (М.Руденко); «*...у торбинку вкинувши / простодушну сопілку / мовить дивак / сад божественних пісень / **царство Божє** / в собі ношу...*» (І.Калинець). Причому в подібних випадках художньо-образне мовлення тяжіє до конкретизації місцезнаходження позначених міфотопонімами об'єктів усередині людини. Така деталізація призводить до значного звуження просторової семантики останніх і розширення та посилення емоційно-експресивної, наприклад: «*Ціною слова і рядка, / ціною образу платити / за тінь прихильності, яка / могла б, нарешті, освітити / безжурний **рай** твоїх очей / і душу, сплячі сном діточим*» (О.Різниченко); «*В твоїх очах*

вмістився божий світ, / В тім світі **рай**, кохання в ньому п'ю я, / Нектар життя, нектар краси і літ» (М.Пилипчук); «Що саме – але треба зрозуміти / і вирватися з **пекла**, що відколи / в твоїй душі зотлілій зайнялось» (В.Стус). У такому разі оніми можуть набувати ще більших виражальних властивостей завдяки епітетним або іншим характеристикам, як-от: «Задаремні / бо всі уламки, всі шматки і частки, / що здалини до тебе засвітили, / аж хижє **пекло** в серці зайнялось» (В.Стус); «Збоку, о збоку – за серце / лівіше, далі грудної клітини, за край / подуму, подиву, димної тиші – / зволений, зболений, здолений **рай**» (В.Стус); «...до серця глянь – в його печерах / відишукуй злагоди закон. / **Господнє царство** всередині, / любові осяйний престол...» (І.Калинець).

Актуальними для поетів стають і традиційні можливості іменника *рай* передавати пейзажні характеристики (див.: [1, с.1014]: «рай – 2. перен. Красива, благодатна місцевість»), які мають тенденцію до подальшого метафоричного розгортання: «...Ніч така над нами – зоряниста! / **Рай** земний!» (М.Самійленко); «Диміють ружі. З того **раю** / радів я, згублений в світах...» (В.Стус); «Між загород відишукуємо **рай**, / цвітуть кульбаби, й буриштинові бджоли / геть впокоїли простір надокола, / що кращого у Бога й не питай» (В.Стус); «Прийдеш з городів – з вербового **раю**, – / Мати тебе до грудей пригорне» (М.Руденко); «**Рай** дерев – аждонебесних! / Квіту **рай** і птахів!» (І.Сокульський). У досліджуваних текстах схожих образних перетворень зазнає й лексема *пекло*, що взагалі є не властивим для узусу. Основою для них стає асоціативний зв'язок референта цього оніма з вогнем, який має своїм витокон новозавітну інформацію: «Дивлюся й від жаху холоне чоло, / В пожежах кипить, загибає село, / А небо неначе облите в крові / Відбилося **пеклом** в очах людоловів» (З.Красівський); «Пойняло нас небо над усі віки / і осінні згреби й **пекла** язики» (В.Стус).

Цей же іменник, використовуючись в індивідуально-авторських метафорах чи метаморфозах, засвідчує здатність до позначення абстрагованих понять різного плану, наприклад: «Десь для Плужників і Кулішів – / **Пеклом** стане їм спокій вічний, / Як для жертвенної душі / Копійчаної жаль нам свічки» (І.Світличний); «Потрібен янгол помсти. Мій захисник, / мій щит, що не дозволить підупасти, / не дасть зотліти в **пеклі** дорікань / великовітніх» (В.Стус); «...А я крізь **пекло** протирич / Не міг продертись...» (М.Самійленко); «В імперському **пеклі** свавілля / не лише Шевченко горів» (В.Сіренко); «Зніматимуть маски з думок під черепом, / душі протруюватимуть у **пеклі** плазм» (М.Самійленко); «Навіть на хвилину, на півподиху / не збуджу їх / я, Сізіф, прикутий до **пекла** поезії...» (В.Боровий); «Сто ночей / попереду і сто ночей позаду, / а межі ними – лялечка німа: / розпечена, аж біла з самоболу, / як цятка **пекла**, лаконічний крик / усесвіту, маленький шротик сонця...» (В.Стус).

Іноді конфесійні міфотопоніми набувають певних часових сем, які, проте, є різноплановими й не стають доміантними при актуалізації цих іменників у контексті. Наприклад: «Кажуть, що той бік століття не **рай**, – / Кажуть, загине старенька планета» (М.Руденко); «П'ятдесятлітній **рай** – омана» (В.Стус); «На хвилі Стіксу / драглисті не зважай: / як є життя огризок – / ото й правдивий **рай**» (В.Стус); «Над травнем – іскроперим **расм** – / провис розіп'ятою тінню, / морським. Рибальським. Громовим. / І усміхається усім світам» (В.Стус).

У поетичній картині світу між поняттями, позначеними міфотопонімами *рай* і *пекло*, існує багаторівневий зв'язок, що виявляється як у просторовій сфері («Це божевілля пориву, ця рвань / всеперелетів – з **пекла** і до **раю**...» (В.Стус); «...завис-

неш тепер у невідомості між пеклом і раєм...» (І.Калинець)), так і в більш складних відносинах. На відміну від релігійного протиставлення пекла раю [3, с.20], українська літературна мова не засвідчує антонімії іменників, що їх називають, указуючи лише на номенклатурну опозицію, за якої лексичні одиниці набувають статусу антонімів лише при розвитку в них якісного значення, зокрема на рівні метафоричного [4, с.28]. У художніх текстах поетів шістдесятих років простежується певна полярність цих міфотопонімів у первинній функції, але й при актуалізації вторинних значень антонімічні відносини між ними відбиваються в дещо закамуфльованому, нечіткому вигляді. Засвідчується лише один випадок прямого протиставлення цих лексем у поезії вказаного періоду, причому воно підкреслюється іншими антонімами: *«Поранок був схожий на вишню досвітню – / так кругло чорніла запечена кров / цих сполохів довгих, чекань многолітніх, / котрі гострожало вражали покров / тутешнього пекла, тамтешнього раю»* (В.Стус).

Поетичне осмислення цієї опозиції базується на узагальненні всієї енциклопедичної інформації та смислових співзначень конотонімів і йде від звичайних єднальних зв'язків між ними (*«І рай, і пекло – все тут під'яремне, / тут навіть мертвих сором спопелив би, / якби раніше кат не спопелив»* (В.Стус); *«В раю і пеклі я з тобою, / Любов підбила нас на гріх...»* (І.Гнатюк); *«І рай, і пекло... Кара й казка... / Лукавство, зрада і любов... / Хай перемога чи поразка, – / Аби це все пізнати знов»* (М.Руденко)) через намагання з'ясувати різницю між позначуваними об'єктами (*«Чи рай, чи пекло – важко розгадати, / Але то інші муки і жалі...»* (М.Руденко); *«Та що питати з мене, / Коли не відрізняю від пекла раю?...»* (М.Самійленко)) або їх просте зіставлення (*«Маріє – пекла!... чи раю!...»* (М.Самійленко); *«Не знаю де – у пеклі чи в раю, / У день загибелі чи сотворіння / Гріховне і святе – / земне видіння / Запало в / душу стомлену мою»* (М.Руденко); *«Хтось жорстокий, невидимий ребра / розгорне / І намацає серце, і душу мою / Непокванно штовхає у полум'я чорне, / І гойдає чи в пеклі, чи десь у раю»* (М.Руденко); *«Не знаю, як воно в раю, / ні в пеклі як воно, не знаю»* (В.Сіренко)) до усвідомлення певної подібності цих членів поняттєвої опозиції, що виражається послідовною художньо-смисловою заміною/підміною один одного з метою увиразнення позитивної/негативної семантики таких іменників (*«Рай переорано ярами, / там пекло розкошує вже»* (В.Стус); *«...шумить самотній янгол понад нами / шукає раю в цьому пеклі...»* (І.Калинець); *«Прагнем пекла – / З отакого раю!»* (М.Самійленко); *«Так я до тебе не прийду грозою – / У трави ляжу тихою сльозою. / Я пекло в ній до раю понесу, / Щоб грім переліпити на красу»* (М.Руденко)) чи навіть їх логічним об'єднанням: *«Я перероджуюся в тому / Святому пеклі і раю!»* (І.Гнатюк). Саме в останньому випадку особливо чітко простежується діалектична єдність двох протилежностей, позначених аналізованими міфотопонімними одиницями. Тобто поетична трансформація опозиційного й антонімічного зв'язку конотонімів *рай і пекло* йде в напрямку заперечення останнього та усвідомлення органічного взаємопереходу одного поняття в інше й навпаки, незважаючи на широкий спектр додаткових значень цих лексем. Свідченням цього є оксиморон *пекельний рай* (*«О жало мій – пекельний раю...»* (І.Гнатюк)) – своєрідне відтворення складності й суперечливості зображуваних понять.

Значний експресивний ефект дає певне значеннєве контрастування міфотопонімів *рай і пекло* з іншими лексемами, підкреслене різноманітними тавтологіями та

фоностилістичними засобами: «Людські серця стражданням палені, / А щастя – **пекло** то пекельне» (В.Стус); «...Бодай ви пропали, синочки, були б ви здорові / у **пеклі** запеклім, у райському **раї** страшнім» (В.Стус); «Гей, жалю-**раю**, що нараю / А чи нараю що в жалю?» (І.Гнатюк).

Особливою власною назвою цього ономастичного розряду є міфоурбанонім *Вавилонська вежа*, що в поетичних текстах обов'язково стає виразним стилістичним засобом, виявляючи як ознаки власне топонімної одиниці, так і конотонімне значення 'справа, яка ніколи не буде завершена' [2, с. 40], посилені експресією біблійного культурного фону. Останній може бути основою іронічного обігрування власного імені, контрастуючи в контексті із семантикою стилістично не забарвленого іменника: «Чорна хмара однокрила круто обрїй нахилила, / брязне об землю віковична тягота. / А намісники господні / зводять **вежу вавилонську**, / тешуть ребра безсоромні / для старої каланчі» (В.Стус).

Головним же чином цей міфомікротопонім зазнає метафорично-образних перетворень, асоціюючись у свідомості авторів з безкінечністю, вічністю, висотою, стійкістю та, відповідно, висуваючи на перший план у поетичних текстах подібні семи. Наприклад: «...а пам'ятаєш **вавилонську вежу** / чекань, іще не названих своїми?» (В.Стус); «І хто б прорік, / що вертикаль таких самоподовжень / у **Вавилонську вежу** перейде, / стійку, як вічність?» (В.Стус); «інколи мені здається / то [агат. – Ю.Б.] море... / для тебе ж / то зріз дерева... / але то **вавилонська вежа** / вознесена над скепсисом долин / поверх припасований до поверху розчином гордині... / вірю у нескінченність будівлі / і в самого себе...» (І.Калинець).

Як видно з наведеного вище, поетична мова шістдесятників засвідчує широкі функціональні можливості конфесійних міфотопонімів, які реалізують і трансформують у текстах не лише енциклопедичну інформацію й просторові семи, але й виступають засобами художнього опису різноманітних реальних та ірреальних об'єктів, явищ, ознак, дій. Щодо власне культурного фону цих імен, то найбільше значення для поетів має та його частина, яка стосується їх тисячолітнього літературного вживання, включаючи сюди й біблійне.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
2. Коваль А. П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові / А. П. Коваль. – К. : Либідь, 2001. – 312 с.
3. Мифологический словарь / [гл. ред. Е. М. Мелетинский]. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 672 с.
4. Українська мова : енциклопедія / [редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. та ін.]. – К. : Українська енциклопедія, 2000. – 752 с.

Браилко Юлія

КОНФЕССИОНАЛЬНЫЕ МИФОТОПОНИМЫ КАК СПОСОБ ФОРМИРОВАНИЯ ОБРАЗНОСТИ В ПОЭЗИИ УКРАИНСКИХ ШЕСТИДЕСЯТНИКОВ

В статье прослежены тенденции реализации экспрессивного потенциала конфессиональных мифотопонимов украинскими поэтами-шестидесятниками. Исследуются пути трансфор-

мації семантики онимов, влияние их культурного фона на формирование поэтической образности.

Ключевые слова: оним, мифотопоним, лексема, семантика, сема, експресивність.

Brailko Yulia

CONFESSIONAL MYTHOTOPONYMS AS THE WAY OF IMAGERY FORMATION IN THE POETRY OF THE UKRAINIAN «SIXTIES»

The article deals with the tendencies of the expressive potential realization of the confessional mythotoponyms «RAI» (paradise) by the Ukrainian poets of the 'Sixties'. The transformation ways of onym semantics, the influence of their cultural background on the poetic imagery formation are analyzed.

Key words: onym, mythotoponym, lexeme, semantics, seme, expressiveness.

Одержано 21.01.2010 р., рекомендовано до друку 25.03.2010 р.

УДК 81'373(100):821(1-87) – 1

ОЛЕКСАНДР ТУПИЦЯ

(Полтава)

ПРОБЛЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Ключові слова: мовна картина світу, художній текст, поетичний текст, безеквівалентна лексика.

Концепція існування мовної картини світу, що відображає взаємозв'язки мови та культури, є ключовою для сучасної мовознавчої науки. Кожна національна мова є носієм мовної свідомості народу. Українська мова виконує культурологічну функцію і формує національно-мовну картину світу українського етносу (З.С.Василько, Л.М.Дяченко, В.В.Жайворонок, В.І.Кононенко, М.П.Кочерган, Л.А.Лисиченко, А.К.Мойсієнко та ін.).

К.Ю.Голобородько переконає, що «вивчення мовної картини світу є однією з глобальних проблем антропологічної лінгвістики. З нею пов'язане коло найважливіших питань – про внутрішню і зовнішню форми мови і світобачення, про співвідношення мови і дійсності, мови і мислення й ширше – всієї духовної діяльності людини» [3, с.105].

Мовна картина світу – це вербальне відображення явищ дійсності в тексті, але художня творчість – поєднання об'єктивного й суб'єктивного авторського бачення. Об'єктивне в мовній картині світу більш-менш можна витлумачити, виходячи зі співвідношення з реальністю (історичною, етнічною тощо) та образним змістом тексту. А як тлумачити суб'єктивне авторське розуміння?